

forstyre Frederiksværks Arbejdere med de Varer, som de trængte til; men disse Arbejdere's Antal blev meget tidligt betydeligt og ualmindelig forøget, idet der nemlig til Frederiksværk blev henlagt endeel Bøndergods, omtrent 4 Kirkefogde, hvis Høveri overgik til Anvendelse paa Frederiksværk, hvorved den hele Bønderbefolkning paa dette saakaldte Frederiksværkske Gods kom til at betragtes som Frederiksværks Arbejdere og inddroges under dens Handelsbetjening. Den affides Velgaaelse, som Frederiksværk havde, det ikke ubetydelige Opslag, der foruden disse 4 Kirkefogde var dertil, og som laa nærmere ved Frederiksværk end ved nogen Kjøbstad, og den Omstændighed, at de Kjøbstæder, hvorom der her kunde være Tale, vare mindre vel forsynede med visse grove Varer, saasom Lømmer, Kul og Jern, gjorde, at man lidt efter lidt vænnede sig til fra den hele Omegn at søge til Frederiksværk, hvor man kunde forsyne sig med disse Fornødenheder for en billigere Priis, end de kunde erholdes for i Kjøbstæderne. Saalænge dette Forhold stod under Frederiksværks Bestyrelse alene, gjordes ingen Indsigelse derimod fra nogen Side, men altsom Frederiksværk udviklede sig mere, blev man, for nogenlunde at holde Stedet vedlige, sat i den Nødvendighed, paa Grund af Mangel paa Driftscapital, at skaffe private Capitaler ind i Bedriften, og man kom da ogsaa til den Erkjendelse, at det vilde være hensigtsmæssigt og nyttigt, baade for Beboerne og for det hele Handelsløb, om man lod den Handel, som hidtil havde været tilbeet Frederiksværk som Fabrikeier, gaae over i private Folks Hænder; paa Grund heraf kom der allerede meget tidligt en lille ubetydelig Boutik frem, hvor der handlede med saadanne Varer, som Frederiksværks Contoir ikke vilde handle med, og dernæst kom der Kjøbmænd af større Betydning, navnlig kom 2 Kjøbmænd til at indtage den Plads, som Frederiksværk hidtil havde havt, og fik dets Privilegier overdragne ved en Slags Livsfæste, som Frederiksværk selv nød Godt af. Hvor store, hvor omfattende, hvor betryggende disse Privilegier i Virkeligheden ere eller have været, det er et Spørgsmaal, som det ikke er let at besvare; men hvad der er ganske vist, det er, at i dette Forhold,

da det begyndte, blev Frederiksværk, uagtet det tilhørte Kongen, behandlet som en privat Eiendom. At Frederiksværks Bestyrelse kun har kunnet overgive til Andre, hvad Frederiksværk selv besad, og at disse Andre altsaa ikke retsmæssigt besad Mere, det troer jeg ligger i Sagens egen Natur. Der bestod foruden disse 2 Handelsrettigheder et Høkerprivilegium, forbundet med en Kro, og da alle de Foranstaltninger, der dengang bleve truffene paa Frederiksværk, gik ud paa, gennem den private Virksomhed og den derved tilvelebragte Capital, at erstatte Affavnet af offentlig Virksomhed, saa fik alle disse Indretninger hver for sig Vedkommende en Eneret, der gjaldt for de to eller tre Personers Levetid. Der er saaledes endnu af de oprindelige Fæstecontracter en saadan tilbage, der gjælder for Mand og Kones Levetid. Det er et Par ældre Personer, der endnu have denne fælles Ret og lade den drive ved, hvad man der kalder Forpagteren, der dog, hvis Sagen nogenstunde skulde komme frem for Domstolene, vistnok vilde vise sig som Fuldmægtig. Det er altsaa Frederiksværk, der igjennem en Art Fæste som Fuldmægtig driver denne Handelsret, og denne Fæste driver den igjen igjennem en Fuldmægtig, der kalder sig Forpagter; dette er Forholdet, saaledes som det nærmest maatte blive fremstillet, naar det nogenstunde skulde blive Gjenstand for Retsfølgemaal.

Have nu disse saakaldte Handelsrettigheder været uantastede? Nei! de nærmeste Kjøbstæder, og navnlig Frederiksfund, have i tidligere Aargjæntagne Gange angrebet dem. Frederiksværks Bestyrelse blev imidlertid overdraget til Mand, der stode i nærmere Forbindelse med den Deel af Regjeringen, der havde Indflydelse paa Handelsvirksomheden, end tidligere havde været Tilfældet, og Frederiksværk nærmede sig derfor mere og mere til at blive betragtet som Statseiendom, istedet for at den tidligere var bleven betragtet som privat-kongelig Eiendom. Ved Hjælp heraf førte man Sagen saaledes igjennem, at disse Ansøgninger udenfra maatte ophøre, saa at Frederiksværk for Diebliffet, og jeg troer med god Adkomst, betragtes som en Handelsplads, hvor der kan